

שיחה לחג שבועות - דרך קניין התורה לאורם של גדולי ישראל

מפי הרב חיים איידלס

לעילוי נשמת

צפורה (אנגלמן) בת אשר זליג וביילה צירל ז"ל

הרב אברהם יהושע (צוקרמן) בן אריה זצ"ל

שיחה לחג שבועות - דרך קניין התורה לאורם של גדולי ישראל

טרפון קרא לו "גל אבנים", ויש אומרים "גל של אגוזים". כיון שנוטל אדם אחד מהן כלן מתקשקשין ובאין זה על זה. כך היה רבי טרפון דומה בשעה שתלמיד חכם נכנס אצלו ואמר לו שנה לי. מביא לו מקרא ומשנה מדרש הלכות והגדות. כיון שיצא מלפניו היה יוצא מלא ברכה וטוב."

לצד כשרונו זה, הדגיש ר' טרפון את חשיבות עמלו והשתדלו של אדם, ושלא לסמוך רק על מתנות שמיים של כשרון. כפי שמובא בשמו (שם יא):

"רבי טרפון אומר: אף הקדוש ברוך הוא לא השרה שכניתו על ישראל עד שעשו מלאכה, שנאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

ר' טרפון אף היה כהן מיוחס, כפי שמתואר בגמרא (פסחים עב):

"מעשה ברבי טרפון שלא בא אמש לבית המדרש. לשחרית מצאו רבן גמליאל, אמר לו: מפני מה לא באת אמש לבית המדרש? אמר לו: עבודה עבדתי. אמר לו: כל דבריך אינן אלא דברי תימה, וכי עבודה בזמן הזה מנין? אמר לו: הרי הוא אומר "עבדת מתנה אתן את כהנתכם והזר הקרב יומת", עשו אכילת תרומה בגבולין כעבודת בית המקדש".

ובמדרש (ילקוט שמעוני קרח תשנ"ד):

"אמרו עליו על רבי טרפון שהיה אוכל תרומה בשחר ואומר הקרבתי תמיד של שחר, ואוכל תרומה בין הערבים ואומר הקרבתי תמיד של בין הערבים. ומנין מסרו עצמכם לכהונתכם, אמרת "עבודת מתנה אתן את כהונתכם".

אף זכה ר' טרפון לשמש בכהונה בבית המקדש, כאמור בגמרא (קידושין עא):

"תניא, אמר רבי טרפון: פעם אחת עליתי אחר אחי אמי לדוכן, והטיתי אזני אצל כהן גדול, ושמעתי שהבליע שם בנעימת אחיו הכהנים".

לצד מעלות רוחניות אלה זכה ר' טרפון לשפע גשמי ועשירות מופלגת¹. עוד זכה ר' טרפון למידות תרומיות, לא גבה ליבו בהתנשאות, כאב את כאב אחיו ואחיותיו. אומרת הגמרא (בכורות נא):

"תניא להא (שנינו לזאת ההלכה), דת"ר: נתנו לעשרה כהנים בבית אחת - יצא, בזה אחר זה - יצא, נטלו והחזירו לו (אם לקחו הכהנים מתנות כהונה מן העני) - יצא, וכך היה מנהגו של רבי טרפון שהיה נוטל ומחזיר, וכששמעו חכמים בדבר אמרו: קיים זה הלכה זו. הלכה זו ותו לא? אלא: קיים זה אף הלכה זו".

אומרת המשנה (מסכת מנחות פרק י משנה ו):

"העומר היה מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש".

הוא אומר שלאחר שהקריבו את העומר ביום השני של חג הפסח מותרת אכילת חדש, אבל עדיין לא ניתן להביא ממנה למקדש. רק לאחר שהקריבו את שתי הלחם בחג השבועות היה מותר להביא מנחות מן התבואה החדשה. דהיינו, את אותה פעולה שעשה העומר במדינה נעשית על ידי שתי הלחם במקדש. בהמשך המשנה נאמר:

"אין מביאין מנחות ובכורים ומנחת בהמה קודם לעומר, ואם הביא - פסול. קודם לשתי הלחם לא יביא, ואם הביא - כשר".

אומר הגמרא (מנחות סח):

"יתיב רבי טרפון וקא קשיא ליה: מה בין קודם לעומר לקודם שתי הלחם? אמר לפניו יהודה בר נחמיה: לא, אם אמרת קודם לעומר שכן לא הותר מכללו אצל הדיוט, תאמר קודם לשתי הלחם שהותר מכללו אצל הדיוט? שתק רבי טרפון, צהבו פניו של רבי יהודה בן נחמיה. אמר לו רבי עקיבא: יהודה, צהבו פניך שהשבת את זקן, תמהני אם תאריך ימים. אמר רבי יהודה ברבי אלעאי: אותו הפרק פרס הפסח היה, כשעליתי לעצרת שאלתי אחריו: יהודה בן נחמיה היכן הוא? ואמרו לי: נפטר והלך לו".

רבי טרפון הסתפק, שכן לפי דברי המשנה משמע שאין הבדל רוחני בין העומר במדינה לשתי הלחם במקדש, ואם כן מה ראתה המשנה להבדיל ביניהם לענין מצב בו כבר הביאו תבואת חדש, שקודם העומר מנחת ביכורים ומנחת בהמה פסולה, בעוד קודם שתי הלחם ניתן בדיעבד להכשירן. והשיבו יהודה בר נחמיה שהחילוק הוא שאחר העומר הותר אצל הדיוט - המון העם במדינה, ואילו שתי הלחם מתיר רק לענין המקדש ולא להמון העם, וממילא מדרגתו פחותה, ואין בכוחה בשביל לפסול את ההבאה בדיעבד.

פניו של יהודה בן נחמיה הצהיבו על שזכה להשיב את ר' טרפון דבר שאותו לא ידע. ויש להתבונן מהו חטא זה, ומדוע הקפיד עליו ר' עקיבא כל כך עד כדי אמירתו שלא יאריך ימים. ננסה לעמוד על שורש הדברים ונעמיק בענין, על מנת לדעת את הדרך לילך בא ואת המעשה אשר נעשה.

דמותו של ר' טרפון

דמותו של ר' טרפון הייתה דמות מיוחדת רבת המעלות. ר' טרפון היה בעל בקיאות נוראה בכל חלקי התורה, כפי שמתארים חז"ל (אבות דרבי נתן יח):

"וכנגדן היה רבי יהודה הנשיא מונה שבחן של חכמים... לרבי

¹ ילקוט שמעוני נצבים (רמז תתקמ): "שאני רבי טרפון דעשיר גדול היה"

שיחה לחג שבועות - דרך קניין התורה לאורם של גדולי ישראל

כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם מיד חזר ללמוד תורה. הלך הוא ובנו וישבו אצל מלמדי תינוקות. א"ל רבי למדני תורה אחז רבי עקיבא בראש הלוח ובנו בראש הלוח. כתב לו אלף בית ולמדה. אלף תיו ולמדה. תורת כהנים ולמדה. היה לומד והולך עד שלמד כל התורה כולה. הלך וישב לו לפני רבי אליעזר ולפני רבי יהושע אמר להם רבותי פתחו לי טעם משנה. כיון שאמרו לו הלכה אחת הלך וישב לו בינו לבין עצמו אמר אלף זה למה נכתבה. בית זה למה נכתבה. דבר זה למה נאמר. חזר ושאלן והעמידן בדברים". עד אשר "אמר לו ר' טרפון עקיבא עליך הכתוב אומר "מבכי נהרות חבש ותעלומה יוציא אור" (איוב כח יא) - דברים המסותרים מבני אדם הוציאם ר' עקיבא לאורה". ר' עקיבא זה שהתחיל מן המרחק זוכה למדרגה נעלית, עד שמתעלה בתפילתו על רבו - ר' אליעזר הגדול, ר' אליעזר בן הורקנוס, כפי שאמרה הגמרא (תענית דף כה:):

"תנו רבנן מעשה ברבי אליעזר שגזר שלש עשרה תעניות על הצבור ולא ירדו גשמים. באחרונה התחילו הצבור לצאת. אמר להם: תקנתם קברים לעצמכם? געו כל העם בבכיה, וירדו גשמים. שוב מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו, ואמר: אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה. אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים. הווי מרנני רבנן. יצתה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מידותיו, וזה אינו מעביר על מדותיו".

הטעם שזכה ר' עקיבא לשמיעת תפילתו אינה משום שמידותיו היו מתוקנות ממידותיו של ר' אליעזר. אלא, כפי שביאר בסידורו של שבת³, שר' עקיבא בהיותו בן גרים היה

כל כך גדולה הייתה מעלתו בעיני כל ישראל עד שזכה לתואר: "אביהן של כל ישראל" (ירושלמי יומא א א, מגילה א י). ומכח תכונה זו נהג בהנהגה כה מופלגת: "וכי רבי טרפון אביהן של כל ישראל לא הערים? קידש שלש מאות נשים בימי רעבון על מנת להאכילן בתרומה" (ירושלמי יבמות ד יב). ר' טרפון היה מיוחס מכל צדדיו: יחוס, עושר, כבוד, גדול בתורה ובעמל, מידותיו מתוקנות, אוהב את הבריות.

דמותו של ר' עקיבא

אם נתבונן לעומת דמותו של ר' טרפון בדמותו של ר' עקיבא נמצא אותו כתמונת מראה - הפוך ממנו מן הקצה אל הקצה.

אביו של ר' עקיבא היה גר צדק². ר' עקיבא לא זכה לחינוך הולם לתורה וקדושה, כפי שהעיד על עצמו (פסחים מט:):

"אמר רבי עקיבא: כשהייתי עם הארץ אמרתי: מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור. אמרו לו תלמידיו: רבי, אמור ככלב. אמר להן: זה נושך ושובר עצם, וזה נושך ואינו שובר עצם".

עד אשר התעורר ללימוד התורה הקדושה (אבות דרבי נתן:ו):

"דבר אחר היו מתאבק בעפר רגליהם זה ר' אליעזר ושותין בצמא את דבריהם זה ר' עקיבא. מה היה תחלתו של ר' עקיבא. אמרו בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר אמר מי חקק אבן זו אמרו לו המים שתדיר נופלים עליה בכל יום אמרו לו עקיבא אי אתה קורא אבנים שחקו מים (איוב יד יט). מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו מה רך פסל את הקשה דברי תורה שקשין

² הקדמת ה"ד החזקה לרמב"ם: "ור' עקיבא בן יוסף קיבל מר' אליעזר הגדול ויוסף אביו גר צדק היה". וכדברי הגמרא (ברכות כז:): שבשל כך אין לו זכות אבות.

³ סידורו של שבת (חלק א שורש ו ענף ג):

"ועמדו כל המפרשים בזה אם זה מעביר על מדותיו וזה אינו הרי בדבר זה הוא גדול ממנו מה אמר לא מפני שזה גדול מזה והענין הוא על דרך שפרשהו חכמי אמת ז"ל כי הנה יש בעובדי ה' שתי סוגים אנשים א' הוא הנקרא צדיק וטוב לו כלומר שטוב ונוח לו ויפה לפניו מאוד עבודת ה' כי נברא בטבע תולדתו במדת הטוב וטוב וכו' גופו ומזגו טבעו מעת תולדתו נוטה ונמשך אחר הטוב ומעולם חפץ באהבת בוראו ולעשות לו תענוג ונ"ר בכל מה שיוכל ואין לו מניעה מצד גשמיות גופו שהוא עפר מן האדמה ונוטה לחומריו ולהתאוות תאוות דברים שלמטה כי הוא בעת בריאתו נברא במזג דק ורך ונמשך אחר דברים הזכים והנאים ואינו נוטה אחר עבות וחומריות גשמיות עוה"ז להיות מן המתאוין בעם...

והסוג השני הוא בהיפוך ממש מזה כי הוא נברא בטבע ומזג רע למאוד וכח הגוף שבו נוטה ונמשך אחרי חומריות העוה"ז ותאוותיו וחפץ להתעלס באהביו ולא יערב לו כלל עבודת ה' ית' כי רבתה בו גשמיות עפר הארץ ונמשך אחר שורשו וכשהוא רוצה בכח נשמתו ושכלו לעבוד לבוראו ולפרוש מכל התאוות ונופת צוף העוה"ז מחמדי גופו מה מאוד קשה לו לעבור על תאוותיו וחמדת לבבו שבו מיום הולדו ואוי לו מיצרו הקשה העומד לנגדו בכל כחו ומבקש לטורדו מן העולם וזה נקרא צדיק ורע לו כי הוא צדיק גמור בכל דרכיו ומעביר על כל מדותיו הקשים שנברא עמהם ומבטל רצונו מפני רצון בוראו ומתגבר עצמו בכל עוז נגד כוחי גופו עד שעובד ה' בכל לבבו ונפשו ואך שרע לו שכל ימיו הוא נלחם במלחמה כבדה עם מלך הצפון זה שצפון וטמון בקרבו ומבקש להעבירו על דעת קונו ח"ו...

והענין הזה היה דרגת התנא ר"ע שהבאנו למעלה כי הוא היה בן גרים ונולד בטבע ומזג רע למאוד עד שאמר מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור בחי קליפה קשה חמור נוער ואח"כ בעזרת ה' עליו היפך עצמו מעבר אל עבר והיה נהנ' מיגיעי כפו שהיה יגע וטרח למאוד עד שהעביר על כל מדותיו הרעים להפכן לטוב לעשות עמהן טובות ומה שהיה בדרגת החמור עסק אח"כ בתורה ונעשה בבחי' יששכר חמור גרם כמ"ש (בלק"ת יוחי) ושם מבואר כי היה בדרגת יעקב כי עקיבא הוא אותיות יעקב וגם אביר יעקב הוא אותיות ר' עקיבא והכל בדרך הנזכר שהיו שניהם שוין בטבע מזג תולדותיהם ובהתהפכם אח"כ לטוב. ולא כן ר"א בן הורקנוס שאביו היה גדול הדור והי' נולד במזג הטוב והיה נקרא ר' אליעזר הגדול ע"ש גדולת מעלתו בטבע מזג תולדתו. וע"כ יצאו בת קול ואמר לא מפני שזה גדול מזה בגדולתן ומעלתן בתורה ויראת חטא אלא שזה מעביר על מדותיו פי' ר' עקיבא היה מעביר על מדותיו כנ"ל שהעביר מדותיו הרעים לטוב וזה אינו מעביר על מדותיו כי לא היה צריך לזה כאמור ולפי שבעיני הקדוש ברוך הוא יקר מאוד דרגא זו וגדול הנהנ' מיגיעו יותר מירא שמים כמאמר רז"ל (ברכות ח' ע"א) ורומז לבחי' זו שנגדל וחביב לפני הקדוש ברוך הוא זה הנולד במזג הרע ונהנה מיגיעו שיגע וטרח עצמו למצות בוראו יותר מירא שמים ממי שהוא ירא שמים בטבעו וא"צ ליגיעה וע"כ ענהו ממרומים לר"ע בתפלתו".

אבנים שחקו מים

יסוד אישיותו של ר' עקיבא בנויה על "אבנים שחקו מים" - כח הפעולה של עשייה מתמידה וקבועה. המים שטפטפו על האבנים לא כילו אותה אלא השלימו אותה. ר' עקיבא הבין כי אין תועלת בזרם מים, אלא בטפטוף תמידי וקבוע. הלא גם מכות פטיש יכולות לסתת את האבנים, אך לא באותה צורה מושלמת בה טפטוף מים מדויק בעוצמתו וכמותו יכול לסתתה. אמנם לא רק המים תרמו לסיתות מושלם זה, כי אם גם חוזקתה של האבן, שכן אם האבן הייתה רכה כספוג לא הייתה מסתתת בצורה כה שלמה. דווקא לב קשה הנפגש עם המתינות וההתמדה מייצרים יצירה שלמה כדמותו של ר' עקיבא.

ר' עקיבא כדמות המשקפת את התורה שבעל פה מלמד אותנו מהו לימוד התורה הראוי לכל איש ישראלי. לימוד התורה צריך להיות בהתמדה, יום-יום, שעה-שעה, באופן של לימוד מתון ולא בזרם מים עוצמתי שמשבר סלעים. כל סברא ומשפט לבחון בנחת ובמשובה, "פקודי ה' ישרים משמחי לב".

גם ר' טרפון בעל המעלה לימד אותנו כי אל לנו להשיט אל לבנו את תענוגות העולם. ר' טרפון אף הוא לצד כשרונותיו הדגיש את חשיבות העמל, כפי שהזכרנו לעיל. ולצד זה הכיר ר' טרפון, אביהן של ישראל, את מעלת דמותו של ר' עקיבא עד שהכריז עליו: "עקיבא, כל הפורש ממך כפורש מן החיים" (קידושין 10:). שניהם גם יחד הבינו כי אין קיצורי דרך, בשל כך לא הסתפקו בניצוץ חידוש או בעמל חד פעמי של שנותיהם הראשונות. לכן היו נכונים לשבת כל אותו הלילה ולעסוק בסיפור יציאת מצרים (הגדה של פסח). היופי וההדר של לומדי התורה נמצאת אליבא דשיטתם בעמל המתמיד והשקידה הקבועה.

המתניות - יסוד התורה

כך גם יש להבין את הגמרא בה פתחנו. כאשר ר' טרפון שואל שאלה ומעלה קושיה עושה הוא זאת משום הצורך לברר דברי תורה כדרכו, באופן יסודי ומלא. כיוון שעלינו לעסוק מתון מתון בדברי תורה, אין מקום לחפזון. אם כן, מובן הדין שהמביא מן התבואה החדשה קודם העומר - פסול גם בדיעבד, שאין מקום לחיפזון על מנת למצוא חידוש אלא לעשות את הדברים מתון מתון. ולפיכך, תמה ר' טרפון, מה בין חיפזון של קודם העומר לחיפזון שקודם שתי הלחם,

צריך לעמול עמל רב על מנת לזכות להעביר על מידותיו, מה שזכה ר' אליעזר מבטן ומלידה.

אף מסכת חייו בגשמיות הייתה קשה, עד אשר הדירו חמיו מכל נכסיו, ונאלץ לחיות בעניות מופלגת⁴, עד אשר נאלץ לעסוק בממכר עצים (אבות דרבי נתן שם): "בכל יום ויום היה מביא חבילה של עצים חציה מוכר ומתפרנס וחציה מתקשט בה. עמדו עליו שכניו ואמרו לו עקיבא אבדתנו בעשן מכור אותן לנו וטול שכן בדמיהן ושנה לאור הנר. אמר להם הרבה ספוקים אני מסתפק בהן אחד שאני שונה בהן ואחד שאני מתחמם כנגדן ואחד שאני ישן בהם: עתיד רבי עקיבא לחייב את כל העניים בדין שאם אומרים להם מפני מה לא למדתם תורה? והם אומרים מפני שעניים היינו, אומרים להם: והלא רבי עקיבא עני ביותר ומדולדל היה".

בהשוואה בין ר' עקיבא לר' טרפון נמצא הבדלים קיצוניים: עושר למול עוני, תלמיד חכם לעומת עם הארץ, וכהן מיוחס וכן גרים. והנה זה פלא, ר' עקיבא שהתחיל בגיל מאוחר ובנקודת התחלה כה נמוכה זכה לעלות לפסגות הגבוהות ביותר אליהן יכול בן אנוש להגיע. בתחילת הדרך היה ר' עקיבא תלמידו של ר' טרפון, ובהמשך התהפכו היוצרות, שמשארה ר' טרפון לאילו פסגות הגיע ר' עקיבא הכניע עצמו בפניו ונהיה תלמיד של תלמידו⁵. עניין זה מלמד אותנו על גדולתו בתורה של ר' עקיבא, אך לא פחות מזה על גדולת נפשו של ר' טרפון. שכן אדם גדול שצריך לרדת מגדולתו, ובמיוחד עבור אדם אחר, דבר קשה הוא. כפי ש"אמר ר' יהושע בן פרחיה: בתחלה כל האומר עלה לה, אני כופתו ונותנו לפני הארי, עתה כל האומר לי לירד ממנה" (מנחות קט:). אמנם מכלל הדברים אנו למדים על מדרגתו הנעלית של ר' עקיבא, כפי שמתוארת רבות בפי חכמינו:

"דברים שלא נגלו למשה נגלו לר' עקיבא וחביריו, "וכל יקר ראתה עינו" (איוב כח) - זה רבי עקיבא וחביריו" (במדבר רבה יטו).

"דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב "זה ספר תולדת אדם"? מלמד שהראהו הקדוש ברוך הוא דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו. כיון שהגיע לדורו של רבי עקיבא שמח בתורתו ונתעצב במיתתו, אמר "ולי מה יקרו רעיך אל" (סנהדרין לח:).

"רבי עקיבא עלה בשלום וירד בשלום, ועליו הכתוב אומר "משכני אחריו נרוצה". ואף רבי עקיבא בקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להם הקדוש ברוך הוא: הניחו לזקן זה, שראוי להשתמש בכבודו" (חגיגה טו:).

⁴ כלשון הגמרא (נדרים נ:).

"ר' עקיבא איתקדשת ליה ברתיה דכלבא שבוע, שמע כלבא שבוע אדרה הנאה מכל נכסיה, אזלא ואיתנסיבה ליה. בסיתוא הוה גנו בי תיבנא, הוה קא מנקיט ליה תיבנא מן מזייה".

⁵ הקדמת הרמב"ם למשנה:

"ורבי עקיבא תלמיד ר' אליעזר בן הורקנוס והוא היה רבו המובהק, כן למד ר' עקיבא מעט גם לפני ר' טרפון אבל אינו רבו אלא חבירו".

שיחה לחג שבועות - דרך קניין התורה לאורם של גדולי ישראל

שבה המנחה כשרה בדיעבד.

וכחות הסטרא אחרא השולטים בעלמא דשיקרא צריכי
בע"כ להתנהג בהסתר ובצניעות כנ"ל".

יסוד עבודתו הרוחנית של האדם לא מתבססת על עבודה מהירה וחד-פעמית, לעבודה שכזו אין סיכוי להתקיים. אדם לא יכול לבנות בניין גבוה בלי יסודות עמוקים, יציבים וקבועים. כך הוא גם בקניין תורה - יש להתייגע במ"ח קנייניה על מנת שתיקבע בנפש כראוי. יהודה בר נחמיה היה חריף ומהיר, ולא נהג בתורה בעמל ויגיעה. חידושו בא לו בהברקה, ובמקום להשקיע מחשבה ולמדנות מיהר לקפוץ ולענות נוכח פני תלמידי חכמים עצומים, כר' טרפון ור' עקיבא, שבאותה שעה העמיקו בעיונם. כאשר ראה זאת יהודה בר נחמיה היה עליו להניח כי על תשובתו כבר חשבו ענקי עולם אלו, ושמא תירוצו לוקה בחסר, ועל כן עליו לבחון את הדברים היטב טרם שנבהל להשיב, כפי שכתב התוספות יום טוב בפירושו המשנה⁶.

מכח צהיבות פניו ושמתו בלימודו של יהודה בר נחמיה אמר לו ר' עקיבא - לשיטתך, שדי לך בלימוד תורה חפז, חטוף ואכול חטוף ושת, אין לך טעם באריכות ימים, שדי לך בימים מעטים לזכות לקניין התורה. לכן אף הדגיש לו ר' עקיבא "שהשבת את זקן" - מידתך שונה בתכלית ממידתו של ר' טרפון. ר' טרפון זקן הוא, קונה הוא תורה בתהליך ארוך והדרגתי, שמיוסד על בניין הדרגתי של האישיות וקניין התורה, עד שזקן - זה קנה חכמה. מה שאין כן אתה, מתוך היותך צעיר באישיותך, נבהל ונחפז אתה להשיב. ולכן אין לך שייכות להגיע לזקנה, לקניין שלם אמיתי וראוי של התורה. זוהי העדות שלא היה יהודה בר נחמיה בחיים חיותו בעצרת - חג מתן תורה, כי אם קיפח חייו בימי ספירת העומר שעניינה בניין והכנה לקראת קבלת התורה.

כך אנו, בחינוך הילדים, צריכים להפסיק לצפות להצלחות מהירות ומיידיות, דבר זה גורם מפח נפש להורים ולילדים כאחד. עלינו לשמוח בכל הצלחה קטנה כגדולה, ותמיד לצפות להתפתחות האיטית והתהליכית של אבנים שחקו מים, טיפה אחר טיפה. נתרגל נא להאריך כל התקדמות קטנה ואיטית. ומתוך מבט ארוך וסבלני לצד תפילות רבות נזכה לסייעתא דשמיא של התמדה של עליה אצלנו ואצל ילדינו, בין בחינוכם ובין בקניין התורה, עד אשר נעלה למסילה העולה בית אל.

עוד ניתן להעמיק את השאלה. חג הפסח מציין את יציאת ישראל ממ"ט שערי טומאה של מצרים בחפזון, בבת אחת. בעוד חג השבועות מציין את האתערותא דלתתא, כיצד בהשתדלותנו אנו מעלים שלב אחרי שלב עד אשר אנו זוכים לקדושת חג השבועות. אם כן כיצד במקום שבו שייכת מתינות - קרבן העומר שבפסח אנו דורשים דווקא את המתינות, ואילו בחג השבועות המסמל את המתינות והתהליכיות אנו מותירים מקום בדיעבד לחפזון. הלא ימי ספירת העומר באים כנגד מ"ח דרכים שהתורה נקנית בהם (אבות פרק ו), ואם כך דווקא ימים אלו צריכים להיות מסומנים כימים תהליכיים ואיטיים שאין מקום להביא תבואה חדשה - חידושי התורה טרם סיום התהליך הארוך וההדרגתי הזה.

את חשיבות התהליך אנו רואים בלוחות הראשונות והשניות. הלוחות הראשונות שניתנו בפומבי לעם ישראל שלא עמל, טרח והתכוון לקבלתן - נשתברו. בעוד הלוחות השניות שבאו לאחר ימים של תשובה וכפרה, כאשר העבירו שופר במחנה, זכו להיות לוחות של קיימא. זהו יסוד עבודת ה' - מתן מתן, כביאור השפת אמת (פרשת כי תשא שנה תרלט):

"וקשה למה לא נתן גם הראשונות בצינעא? אבל בוודאי שניהם צריכי, שבוודאי בראשונות היו בני ישראל בחי צדיקים גמורים, והיו מוכנים להטות כל הברואים אליו יתברך ולפרסם כבוד מלכותו יתברך בעולם בפרהסיא, כאשר כך היה רצון אבינו אברהם בתחלה. אכן כאשר עמלק הרשע ימ"ש הטיל שאור בעיסה ועיכב הטובה מכל האומות אשר נדחו על ידו. כמ"ש ראשית גוים עמלק כו'. ונפלו גם בני ישראל מהתלהבות הראשון עד שגרם שבאו אח"כ לכלל חטא העגל. לכן היה אח"כ העצה בבחינת הצניעות. ומכל מקום גם זה אמת כי לולי התלהבות הקודם בפירסום לא היה אח"כ יכולת לילך בדרך צניעות. רק ע"י שכבר הקדימו בקולי קולות נתקיים אח"כ הצניעות. **וזה לימוד לדורות כי בתחילה צריך להיות בהתלהבות עצום. ואם כי לא יהיה נשאר זאת ההתלהבות דבר של קיימא. עם כל זה הוא העצה גם לימי הירידה אח"כ.** והאמת כי מקודם היו בני" למעלה מהטבע ממש כמלאכי השרת. וכמו לעתיד לבוא שיהי' עבודת הבורא יתברך בפרהסיא. רק בעוה"ז צריך להיות בהסתר. ובוודאי הרצון צריך להיות בעין טובה להשתוקק לפרסום כבוד שמו יתברך. אבל כאשר רואין רוב הסתרות

⁶ תוספות יום טוב מסכת מנחות (פרק י משנה ו):

ואף על פי ששתיק רבי טרפון לאו כהודאה היא והיינו דדייק רב נחמן בר יצחק ואמר לדברי יהודה בר נחמיה. לומר ליה ולא סבירא לן אלא כדקשיא ליה לרבי טרפון.